

CSEKE GÁBOR

AZ IFJÚMUNKÁS MATINÉK

„EXTÁZIS” A ROMÁNIAI HATALOM PALÁSTJA ALATT

1979 májusában folyóirat formátumú, kapsos, színesben nyomtatott füzet jelent meg a nagyváradi Crişana Nyomdaipari Vállalat égisze alatt. Hogy mennyire hivatalosan és mennyire nem, azt ma már csak a *jóég* tudja, meg akik még élnek azok közül, akik annak idején kijárták – a szükséges fedőürügyeket, törvényes kikapukat kihasználva – a füzet megjelenését. A füzet ugyanis nem szerepelt semmiféle kiadói tervben, alkalmi, félig-meddig belső kiadványnak számított, aminek megjelentetésére az jogosította fel a szerkesztőket, hogy a nyomdavállalat klubja, a Tavirózsa igen népszerű, tevékeny fotóklubot működtetett, amely egy ideje országos fotóversenyeivel megpezsdítette az egész romániai fotósmozgalmat. Minthogy az *Ifjúmunkás*, a romániai Kommunista Ifjúsági Szervezet (KISZ) Bukarestben megjelenő magyar nyelvű hetilapja szellemileg és erkölcsileg következetesen támogatta a fotóklub tevékenységét, tervezett füzetében közös, fiatalokról szóló fotópályázatuk eredményeit és díjnyertes alkotásait szándékozott közzétenni. A füzet ezzel kettős érdekelttség alá kerülvén, törvényes megrendeléssel, kölcsönös hivatali támogatottsággal látott napvilágot, s vált annyi évtized után az alábbi tanulmány mementójává, bár kétlem, hogy túl sok példány élte volna túl az azóta eltelt több mint harminc évet.

A füzet – a fotók társaságában – egyúttal az 1976-ban elindított *Ifjúmunkás Matiné*k 50 előadásának retrospektív statisztikáit, szereplőgárdáját és repertoárját is áttekintette, így ma is képet nyerhetünk a turné útvonaláról, az előadások tematikájáról és a vándorkiállításnak szánt fotópályázat körülményeiről. Egyszóval: egy jól végzett munka konkrét eredményeiről.

Tíz évvel korábban, 1969-ben a Magyar Televízió nagyszabású riportfilmet sugárzott *Extázis 7-től 10-ig* címmel (írta és rendezte: Kovács András), amelyben a magyarországi beatzene és a közönség viszonyának, a beat-jelenség társadalmi-generációs szerepének vizsgálatát kísérte meg az alkotó, a megkérdezett zenekarok tagjai és rajongói, illetve ellenzői segítségével. A nyers őszinteségű riportfilm nemcsak a maga korában, de mai napig alapműként tárja elénk azt a közeget, melyben a nyugatról a népi demokráciákba átterjedt magatartásbeli-zenei divatjelenségek beépültek a fiatalság szervezett, mozgalmi életébe, segítettek azt emberarcúvá tenni, sajátos igényeikhez igazítani.

A film hatását csak fokozta az időközben közzétett forgatókönyv is, amelyet a maga idejében az *Ifjúmunkás* is igyekezett – ha csak részleteiben is – átvenni, közel 30 ezres olvasótáborával megosztani. A riportos beszélgetés során megszólaló-megszólaltatott együttesek (Illés, Omega, Metró, Olympia, Tolcsvay trió) ismertek és népszerűek voltak Romániában, mindenekelőtt a magyar fiatalság körében, dalaik a rádió és lemezek által terjedtek, mintakéntek voltak.

A két említett dátum közötti tíz esztendő – bár fáziseltolódás mindig létezett a magyarországi és az erdélyi divathullámok kibontakozása és lefutása között, méghozzá az előbbi javára – egy szellemi önállósodási folyamat két támpontján nyugvó történet ideje, ami arról szól, hogy Romániában hivatalosan is megszületik az önálló romániai magyar könnyűzene, s ez a *megszületés* egyben magával hozza – esetünkben: kiprovokálja – a fennmaradásához és fejlődéséhez szükséges fórumokat.

A továbbiakban e történet néhány mozzanatára kívánok rávilágítani korábbi és részben közvetlen szemtanúi minőségemben.

Ezek azok az évek, amikor a bukaresti *Ifjúmunkás* főszerkesztőjeként – és mint ilyen, hivatalból a romániai Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága Bürojának tagjaként – alkalmam nyílt a kettős, alulról és felülről történő rálátásra a fiatalság mindennapi dolgait illetően, valamelyest befolyásolni próbáltuk, konstruktív irányba terelve a nálunk is jelentkező divatjelenségeket, mint amilyeneknek az éppen aktuális könnyűzenei irányzatok is bizonyultak. Egyrészt, mint újságíró, az élet sűrűjéből vett közvetlen tapasztalataim voltak a történések reális menetéről, másrészt mozgalmi feladatokat is ellátó személyként részben befolyásolni tudtam a folyamatok irányítását, felügyeletét.

Az *Extázis 7-től 10-ig* című film azért is korszak-meghatározó, mert magába sűríti mindazt, ami a közép-keleti beatkultúrával bevonult és jelen volt mindennapi életünkbe. A filmbeli vélekedések egy olyan világról adtak hírt, amelyben a táncdalfesztiválok népszerűsége már országos méreteket öltött, s a könnyűzenei jelenségek éppúgy kritika alá kerülnek, mint a társasági élet egyéb vetületei. Jellemző, hogy miközben a *Kislány a zongoránál* típusú, konzervatív táncdal és a beat szellemét Magyarországon meghonosító zenei törekvések, illetve táboraik között a filmben többször is kinyilvánított nyílt háború folyt, addig Erdélyben két vállalkozó szellemű fiatalember, egy székyudvarhelyi mozgalmár és egy aktív klubvezető, Pakot József és Csíszár Antal, éppen csak elindult hosszas körútjára, hogy a pár éve már sikeresen működő udvarhelyi Siculus ifjúsági klub égisze alatt, saját kezdeményezésükre és szakállukra megteremtsék a romániai magyar könnyűzene születését jelentő Siculus táncdalfesztivál anyagi és szervezési feltételeit.

Volt egyszer egy Siculus fesztivál

Pár évvel az 1968-as területi-közigazgatási átszervezés után, amikor a hargitai megyeszékhely-vitát követően (az országos pártvezetés előbb Székelyudvarhelyt, majd lakossági nyomásra Csíkszeredát jelölte ki megyeszékhelyül), Székelyudvarhely lélektani megpuhítása végett a város magasabb közigazgatási besorolást kapott a megyeszékhely Csíkszeredánál – kivételes módon municípium lett –, a székelyudvarhelyi ifjúsági szervezet különös, félig-meddig önálló státuszt élvezett a megyei szervezeten belül, vezetőik szavának és kezdeményezéseinek megkülönböztetett közéleti súlyuk volt. Ráadásul Pakot József személyében egy olyan hiteles, a társadalmi érdekeket szem előtt tartó, mindennapi természetes emberi kapcsolatait következetesen ápoló vezető állt éveken át a városi KISZ élén, aki tekintélyével és cselekvő vezetési stílusával meg tudta mozgatni a helység cselekvésre kész fiatal erőit. A városi művelődési ház alagsorában szinte a semmiből, közösségi akarattal és lelkesedéssel megteremtett ifjúsági klub – mint ilyen, az elsőként alakultak közül is kiemelt példa volt az akkori Romániában – eszményi kiindulópontul szolgált egy országos, kizárólag magyarul játszó énekeseket és együtteseket felsorakoztató táncdal-fesztivál számára. Ehhez stílusosan, a rendezvény életre hívó klub, a Siculus nevét társították.

Az első, az 1970-es fesztivál még csak a próbálkozást jelentette, de már élénk visszhangot keltett.

Jellemző, hogy 1971 nyarán, amikor már a második rendezvény előkészületei folytak, az *Iffjúmunkás*ban terjedelmes cikk¹ állt ki – a kor stílusának megfelelően, sajátos módon – a klub törekvései mellett. A cikk szerzője, Lázár László úgy védte meg a mozgalmi körökben „elhajlással” vádolt udvarhelyi vezetőket, hogy tételesen bemutatta: nem csupán könnyűzenéből áll a klubtevékenység, bár azon a téren valóban kiemelkedők az eredmények, s miután az indokolatlannak vélt kritikákat szembesítette Pakot Józseffel is, cikkének hivatalos végkonklúziója az volt, hogy „Udvarhelyen nem lesz baj”.

Jómagam 1972-ben, a fesztivál harmadik rendezvényének közeledtével elhatároztam: úgy intézem feladataimat, hogy a Siculus fesztiválnak szánt szeptember végi hetet, első naptól az utolsóig végigülhessem, és személyesen is közvetlen tapasztalatokat szerezhessenek a rendezvény jelentőségéről, hatóerejéről, a résztvevő zenészek elvárásairól, műhelygondjairól, szakmai törekvéseiről, a szervezés nehézségeiről stb. A véletlen úgy hozta, hogy utólag éppen az 1972-es Siculus bizonyult a legeredményesebbnek, legkiforrottabbnak és legrepresentatívabbnak a sorban, az utána következő már a hanyatlás jeleit is magában hordta, hogy aztán 1974-ben a fesztivál kényszerűen – felsőbb döntésen alapuló utasításra – lehúzza a redőnyt.

A nagyszámú interjúalannyal történt beszélgetések alapján készült riportom² részletekbe menően jut el a közönségigény megfogalmazásától a

szakmai-szervezési elvárásokig. A nagy mennyiségű anyag összegyűjtése közben alkalmam volt személyes ismeretséget kötni a résztvevő előadókkal, zenészekkel, zsűritagokkal, zenei szerkesztőkkel, s mert úgy tűnik, az akkori sajtóviszonyok dacára sikerült tisztességesen, a valóságnak megfelelően, célirányosan megfogalmazni a magyar kisebbségi könnyűzenei fesztivál fontosságát és lényegét, az *Ifjúmunkás* elnyerte az érintettek és az olvasók rokonszenvét. Annál is inkább, mert a riport folytatásaként a hetilap egyre inkább föl vállalta a romániai magyar könnyűzene Székelyudvarhelyen feltűnt alkotóinak és alkotói gondjainak a nyílt ismertetését. Ha nem is hétről hétre, de sűrű időközönként tűzte napirendre egy-egy együttes bemutatását, a beatzenei jelenségek megvilágítását.

Fontosnak tartom egy zenei szerkesztő és egy ismert előadó véleményét is idézni a Siculusról, mert a lehető legpontosabban fejezik ki a fesztivál lényegét. „Boros Zoltán zeneszerző, a tévé magyar adásának munkatársa a rádiófelvételeknél segédkezik: – Mikor zeneszerzésre adtam a fejem, nem tudtam elválasztani a zenét az anyanyelvtől. Műfajom a könnyűzene. Hosszú ideig elkerülte a szakemberek figyelmét, hogy magyar nyelven is lehetne művelni. Néhány próbálkozás volt csupán a vásárhelyi rádió körül, Borbély Zoltán jóvoltából. Én is itt kezdtem, a Siculuson, s amit addig csak baráti körben, szórakozásból csináltam, az egyszer csak kiugrott. Jó, hogy végre megvan ez a fórum. S van hazai magyar tánczene. A tévé magyar adása sokat tehet a továbbiakban...”³

„Kisfalussy Bálint, a már befutott sztár, a fesztivál törzstagja (zeneszerző, szövegíró és énekes egy személyben): – Nekem pontosan azt jelenti, amit egy évig csinálunk a tánczenében. Egy hét zene, utána sajnos, semmi. Amit mi csinálunk, divatműfaj, tehát gyorsan változik. A 70-es fesztivál után például két évre jelent meg kislemezem, s hangfelvétel is csak egy év után. De ez is csak személyes kapcsolatok árán. Akinek ilyen nincs, mit tehet? Pedig össze lehetett volna válogatni egy lemezre valót. Adott belőlük valamit a rádió, a tévé, de kotta nem jelent meg. Amit itt feldobunk, jó dolgokat, azokat állandóan kellene játszani.”⁴

A későbbiekben, bár a Siculus mint olyan megszűnt, az interjúban megfogalmazott mindkét elvörös ilyen vagy olyan formában elindult a megvalósulás útján. Bár a romániai magyar könnyűzenének többé nem lett már önálló fóruma, viszont lehetőséget kapott, hogy még éveken át néhány hasonló, ám kétnyelvű rendezvényen (Tavirózsa fesztivál, a Kovászna megyei KISZ szervezésében, illetve Ezüstoffenyő fesztivál, a Hargita megyei KISZ szervezésében) felvonultassa alkotói potenciálját. A megmutatkozás, a rendszeres szereplés és jelenlét igénye pedig a televízió magyar adásában és a lemezkiadó jóvoltából, ha döcögösen, hézagosan is, de beindult.

A fentiekből is kitetszik, Erdélyben akkor pillanatnyilag nem az volt a fő kérdés, hogy a könnyűzenében mely stílusirányzaté legyen a döntő szó, ha-

nem egyszerűen az forgott kockán, létezhet-e egyáltalán romániai magyar könnyűzene, és ha igen, van-e joga és lehetősége arra, hogy saját kifejezési formákra találjon?

A könnyűzene és az Ifjúmunkás – a ZIM

A Siculus fesztivál, s különösen az ott kötött személyes ismeretségeim révén, egyre világosabbá vált, hogy egy olyan lapnak, mint az *Ifjúmunkás*, nem általában és nem ötletszerűen kell foglalkoznia a fiatalok beatzenei érdeklődésével, hanem konkrétan és rendszeresen, méghozzá éppen azokkal az értékekkel és törekvésekkel, amik karnyújtásnyira vannak tőlünk. Kezdeti lépésként mindjárt terjedelmes mélyinterjúban beszélgettünk el az 1972-i rendezvényen is Siculus- (és Ifjúmunkás-) díjat nyert Concorde együttes (Józsa Erika, Horváth Károly) tagjaival. Az ennek nyomán született a *Hej páva, hej, páva. A Concorde sztori* című,⁵ 11 részben közölt megabeszélgetés, ami két igen tudatos, a körülményekhez képest sikeres fiatal magyar zenész élet- és zenei tapasztalata alapján, a fiatalok zenei életének és ízlésének egy sor olyan belső, bizalmas aspektusát és problémáját vetette fel, amelyek reális fénybe állították mind a fesztivál szerepét, mind a kérdéssel való nyílt és következetes foglalkozás fontosságát. Együttessé válásuk aprólékos története nem egyszerűen csak tanulságos, hanem mélységesen jellemző volt az akkor felbukkanó, sikereket elérő, majd legtöbbször felbomló, a süllyesztőben eltűnő kisebb-nagyobb bandákra, együttesekre. Kiderült, hogy a sikeres Concorde-zene mögött az együttes két tagjának igen kacskaringós, tanulással, próbálkozással, kételyekkel és kudarcokkal terhes előélete húzódik meg, s az a siker, melynek kiobbantó, természetes közege maga a Siculus fesztivál volt, évek kitartó munkájának a gyümölcse.

A beszélgetés során óhatatlanul szóba került maga a fesztivál gondolköre is. Harmadik rendezvényéhez érve ugyanis, a kezdeti ünnepléstől mind az érintett zenésztársadalom, mind a nagyközönség törvényszerűen eljutott a kritikai hangvételig (ami azt is jelentette, hogy a fesztivált mint olyat tulajdonképpen befogadták a köztudatba). Interjúkészítés közben többször is elhangzott a kérdés: „Szidjuk-e a Siculust?” Horváth Károly, a Concorde magasfokú zenei képzettséggel rendelkező tagja szerint a romániai magyar beatzene háta mögött akkor, 1972-ben még alig négy év állt, „s hogy ennyi is van, ez föltétlenül a fesztivál érdeme. Akármennyit szidják, mert most már ez is kezdett divatba jönni. Maga a tény, hogy mi is a Siculus jegyében születünk, hogy volt egy kötelező határidő, amikor el kellett valamivel készülni, sokat jelentett. Különben megmaradtunk volna családon belüli zenélőknek, de így kialakult egy munkarend, egy távlat...”⁶ Ami viszont a szakmai eszmecsere szempontjából új és jó volt az első rendezvényeken, az az 1972-es

fesztivál során már érdektelenné, lapossá vált, hiszen nagyok voltak az elvárások, ám annál rövidebb a kifutópálya. És a legfontosabb: mindent az önkéntesség, a jóindulatú amatőrizmus hangulata lengett be. A beszélgetés végkövetkeztetése az volt, hogy fesztiválon feltűnni egy dolog, és egészen más megőrizni azt a kiemelt helyet, új és új teljesítménnyel táplálni a népszerűség tüzét. Az *Ifjúmunkás* a riport végén ünnepélyesen ígéretet tett, hogy a Józsa-Horváth kettős zenéjét és művészetét igyekeznek a maga eszközeivel eljuttatni az ország legeldugottabb zugába is, a Concorde pedig arra tett fogadalmat, hogy ahová meghívják őket, ott lesznek, és nem fognak szégyent hozni az őket támogató lapra.

Igaz, hogy ezek a kölcsönös ígérek végül is nem valósultak meg teljességgel és eredeti formájukban, viszont az eljövendő hónapokban és néhány évben az *Ifjúmunkás* Horváth Károly személyében olyan friss tollú, jó szemű és hozzáértő – külsős státuszban lévő – beatzenei rovatvezetőt tudhatott magáénak, aki a szakma belső érdekeinek a szempontjából, a következetes értékelvűség mentén rajta tartotta a kezét az alakuló romániai magyar beatmuzsika eleven pulzusán.

Az 1973-at követő 2-3 évben, Horváth Károly tollából egy egész sor, ma is forrásértékű, egyedülálló elemzés született, amelyben a fiatal aktív zenész, saját művészi eszményeinek megfelelően, ugyanakkor magas fokú szakmai toleranciával és objektivitással rendre közel hozta a (fiatal) erdélyi olvasóhoz a Siculuson felbukkant, reményteljes fejlődést ígérő előadók, együttesek műhelygondjait és életvalóságát. Később, *ZIM (Zenei Ifjúmunkás)* rovatcím alatt olykor röviden, akár csak hírek formájában is, de rendszeresen tájékoztatott a beatzene időszerű eseményeiről. Így ismerhették meg a lap hasábjairól is a nagyváradi Metropolt,⁷ a Vox Humanát,⁸ néhai Bokor Ildikót,⁹ Babrik Józsefet,¹⁰ Tamás Gábort,¹¹ s mellettük azokat a kiugró, meghatározó szerepű román előadókat és együtteseket is, mint amilyen a romániai folkzene egyik megteremtője, a szatmári, magyarul is jól kommunikáló Mircea Florian¹² vagy a később egyenesen legendássá vált, világszinten is jegyzett együttes, a Phoenix.¹³

Horváth Károly kiváló érzékkel látta el médiafeladatát, s könnyűszerrel elérte, hogy minden alkalommal a lap olvasóinak szóló, közvetlen hangú autogramot is szerezzen riportalanyaitól. Ezáltal (is) cikkei elérték azt, hogy a hazai magyar előadók maguk is valódi *sztárokká* váljanak, megjegyezzék a nevüket, közkedveltségnek örvendjenek.

A mérce: a Phoenix?

A romániai magyar könnyűzene születésekor az akkori legszínvonalasabb és legeredetibb román beategyüttes, a Phoenix már közel évtizedes múltra

tekintett vissza. Akár úgy is tűnhet, hogy addigra úgymond megharcolta kötelező harcát a fanyalgó konzervativizmus ellen, s az általános siker öblébe érve, egymás után aratta le a babérokat.

Ám a valóságban nem ez történt. 1972-ben, a Temesváron muzsikáló, magyar zenekari tagokkal is felálló diákegyüttes még távolról sem járta végig szakmai pályafutásának kényszerű vargabetűit. Hiába nőtt országos népszerűsége, hiába helyezkedett el az akkori lapok toplistáinak az élén, az együttest külső és belső válságok, áskálódások tették próbára. Egyszer szinte be is fuccsoltak. Aztán újjáalakultak. Ennek jegyében vették fel a Phoenix nevet is. A tagok kicserélődtek, csak legendás és meghatározó személyiségű vezetőjük maradt a helyén: Nicu Covaci. Ideológiai támadások is érték az együttest, a fiatalok irántuk való rendhagyó érdeklődését és rajongását olvasták a fejükre. Eközben művészetükben megjárták az utat az angolszász gyökerű beatzene imitálásától a romániai folklórból ihletődő pop stílus megteremtéséig és elfogadtatásáig. Nem véletlen, hogy *beat-opera* írására is vállalkoztak, s meghirdetett programjukkal összhangban témája mi más lehetett, mint Manole Mester, a románok Kőműves Kelemenje? Szövegkönyvnek nemes irodalmi anyagot, Lucian Blaga *Meşterul Manole* című verses drámáját vették elő. Egy, az *Iffjúmunkás*ban 1973-ban megjelent műhelytanulmányban¹⁴ az együttes vezetője tételesen megfogalmazta törekvéseiket: „Végképp el akarunk szakadni az angol popzenétől, meg akarunk szabadulni a szolgálai magunkra szedett koloncoktól. Sajnos, ebben sem a közönség, sem a zenei élet hivatásos szervezői nem állnak egyértelműen mellénk [...] Nem népi zenekar vagyunk, nem népi muzsikát játszunk, hanem a népművészet szellemében alkotott beatzenét.” Újdonságként, s egyben programértékűen is hatott az a törekvésük, hogy népi hangszereken szólaltassák meg muzsikájukat. A gitár és a dob mellett a Phoenix-muzsikával meg kellett szokni a furulya, a kolomp, a duda, a burrogtató, a tekerő, a tülök stb. aktív jelenlétét, sajátos hangzásvilágát.

Alig egy hónap elteltével az *Iffjúmunkás* ismét szükségét érezte annak, hogy hallassa hangját Phoenix-ügyben. 1973 júniusában Nicu Covaci és társai ugyanis közvetlenül a szerkesztőséghez fordultak, kérve, hogy a lap adjon nyilvánosságot felháborodásuknak, amiért egy tévériportban jól irányzott, nemtelen támadás érte a hivatalos státuszában amatőrnek számító együttest. Kérésük apropója az volt, hogy az *Iffjúmunkás* azokban az években, afféle vándor szerkesztőségként, időről időre nyilvános fogadónapokat tartott egy-egy, olvasói által lakott vidéki városban vagy nagyközségben, így Temesvárt sem kerültük el. A kiutazó szerkesztők és riporterek érkezéséről, a nyilvános találkozó időpontjáról időben értesült a közönség, a Phoenix pedig kihasználta az alkalmat, hogy a találkozón előadhassa panaszát. Így is történt: a fogadónapon elhangzottak, illetve az utólagos kivizsgálások alapján számonkérő cikk jelent meg az együttes védelmében, amely azt hangsúlyozta, hogy a

valós művészi és anyagi értékeket teremtő közösségeket mindenekelőtt támogatni kell, nem pedig elősdinek tartani, ahogy a romániai korszellem a beat jelenségét abban az időben kezelni próbálta. Hogy álláspontunk hangoztatása *bombabiztos* legyen, elővettük a szocialista újságírás akkoriban előszeretettel alkalmazott fortélyát is: a legidőszerűbb, nyilvánosan meghirdetett párt-irányelvekkel bátyáztuk körül érveinket. „Míg e sorok papírra kerülnek, a rádió éjszakai műsora könnyűzenét közvetít. Sajnos, nem a legjobb. Pártunk 1971 végi plenárisa után bár elértük azt, hogy hazai könnyűzene-teremtésünk jobban közeledjék az eszmei-művészeti igényekhez és elvárásokhoz, még mindig sok benne a sületlenség, a bárgyúság, az álérzelem – éppen az, amit a külföldi példák legtöbbször elítélünk. Ám ha így áll a helyzet, nem túl nagy fényűzés az, ha hagyjuk, hogy egy mindinkább hírnevet szerző, hazai iskolát teremtő együttes létét ostoba, kicsinyes vádaskodások veszélyeztessék – addig, amíg a megyei KISZ-bizottság ígéretéhez híven méltányosan rendezni tudja státuszukat a most épülő ifjúsági klubban...”¹⁵

A Phoenix körül kialakult feszült légkör akkor ideig-óráig enyhült; de nem telt bele négy év, s az etno-rockban jeleskedő együttes vezetője, Nicu Covaci 1976-ban nyugaton maradt, kalandos körülmények között meg sem állt Németországig. Nagy érvágás volt ez a romániai popzenei élet számára, amit nem csak az együttes itthon maradt, a titkosrendőrség által zaklatott tagjai szenvedtek meg. Mindenesetre 1974-ben, majd 1975-ben Horváth Károly még hangulatos beszámolókat közölhetett róluk az *Ifjúmunkás*ban. Az utóbbi egy látogatás alkalmával készült a Szemeniken, ahol a Phoenix tagjai új lemezük anyagának előkészítésén fáradoztak.¹⁶ Mindkét Horváth-beszámoló ma értékes, már-már megkerülhetetlen zenetörténeti dokumentum, s kitűnően érzékeltetik azt a hangulatot is, melyben a romániai popzenészek teljes egyetértésben és szakmai szolidaritásban dolgoztak a közös szenvedélynek, a muzsikának élve.

Az 1974-es Phoenix-riportban az együttes vezetője az akkor már ugyancsak befutott LGT-vel történt közös, lengyelországi fellépésük tanulságairól is említést tett a riporternek: „Kitűnő zenészeket, igaz embereket ismertünk meg bennük, sokat beszélgettünk, vitatkoztunk a zenéjükről, a zenénkről. Örömmel vettük észre, hogy gondolkodóba estek a mi zenénk hallatára, ugyanis annak ellenére, hogy elképesztő technikával rendelkező hangszerek, a zenéjük nem a legeredetibb. A számaikat, ha angol szöveggel énekelnék, senki se jönne rá, hogy magyar együttest hall, és ezt ők is tudják.”¹⁷

Számomra ma is úgy tűnik, hogy a Phoenixnek a nemzeti karakter felé törekvése szükséges, egészséges tájékozódás volt, amely pozitív impulzust adott a mind jobban megerősödő és magára találó romániai magyar (kisebbségi) popzenének. Horváth Károlyék mellett, akik a Concorde-dal maguk is a magyar folklórba oltott beatet szorgalmazták, többen választották ugyanezt az utat, s később, 1976-tól, amikor az *Ifjúmunkás* Csíkszeredában elindította a

pár éven át futó matinésorozatát, ugyanezt a zenei opciót karolta fel, anélkül, hogy elzárkózott volna az erdélyi magyar pop egyéb irányzataitól.

Fogadónapból Matiné

Az 1973-as temesvárihoz hasonló fogadónapok 1976-ra gyakorlatilag kifutották magukat, formálisakká és kényszeredetté váltak. Be kellett ismerünk: több mint naivitas volt azt hinni, hogy az akkori körülmények között sikerül megteremteni az őszinte, meghitt beszélgetés körülményeit és légkört a fiatalokkal. Mi, szerkesztők azt reméltük, hogy olvasóinkkal találkozáva könnyűszerrel megtudhatjuk, melyek a felkeresett település legégetőbb gondjai, milyen események foglalkoztatják leginkább az ott élő magyar közösséget, a fiatalokat. De, mert kötelezően ki voltunk szolgáltatva az ifjúsági szervezet helyi támogatásának, kiszállásaink nem lehettek túl népszerűek, a találkozók többnyire feszélyezettek és felszínesek maradtak, a résztvevőknek nem sikerült feloldódnuk irányunkban, így a megírásra váró problémák felletározása is csak szándék maradt. Továbbra is éreztük, hogy szükség van eleven kapcsolatok ápolására a fiatal olvasókkal, ehhez azonban mindenáron meg kellett nyernünk a bizalmukat.

Az ifjúsági szervezet vezetői többször is meglebegtették előttünk az 1973-tól működő és egyre nagyobb népszerűségnek örvendő, hajnalba nyúló beat- és folkzenei koncertekbe torkolló találkozókat, amiket az Adrian Păunescu költő vezetett *Flacăra* című hetilap égisze alatt, természetesen a KISZ közreműködésével szerveztek. Ezek az események jó alkalomnak bizonyultak arra, hogy a közönséget egyrészt a kiadványhoz, s az általa képviselt politikához kapcsolják, egyúttal lehetőséget teremtettek arra, hogy a fiatalok kiélhessék könnyűzenei igényeiket is. A találkozók hasonlóképpen kiváló alkalmat nyújtottak a költőknek, zenészeknek és előadóknak, hogy művészetüket végighordozzák az országon, szembesíthessék a közönség fogadtatásával. Több ízben történt kísérlet arra, hogy mesterségesen a rendezvénybe integrálják a magyar nyelven írókat-zenélőket, ami gyakorlatilag egy lépés lett volna afelé, hogy az *Ifjúmunkás* fokozatosan elveszítse önállóságát, maradék sajátos kisebbségi jellegét. Ezért, amíg csak lehetett, ellenálltunk mindenféle gyanús sugallatnak, és szerkesztőségünk kis létszáma dacára annak a lehetőségét vizsgáltuk, miként tudnánk mi is, olvasóink sajátos igényeihez igazodva, a *Cenaclul Flacăra*-hoz hasonló, önálló anyanyelvi fórumot teremteni a fiatal romániai magyar kultúrának, különös tekintettel a könnyűzenére.

Előzmények, tapasztalatok már léteztek a lap történetében: a hatvanas évek közepén, néhai Matekovics János szerkesztő-riporter javaslatára és tevékeny irányításával egyfajta – *Ifjúmunkás Matiné*-nak keresztelt – vasárnapi megaelőadást tartottunk egy-egy tartományi vagy rajoni székhelyen. Ez úgy-

mond a lap hangos kiadása kívánt lenni – vezércikkkel, élő riporttal, műveltségi vetélkedővel, illemtannal, sok irodalommal, színpadi jelenetekkel, könyvnyúzóval –, megmozgatva és összefogva a kiszemelt helység/térség fiatal magyar és román alkotó erőit. Az alapvetően magyar nyelven zajló, 6-7 órára rúgó előadások mind anyagilag, mind szervezésileg túlterhelték a szerkesztőséget, nehézkesek voltak, komoly szerkesztői erőket vontak el a lapkészítéstől, emiatt évi 3-4 rendezvénynél tovább nem nyújtózhattunk. Nem sokkal a megypsítés, illetve Matekovicsnak a laptól való kiválása után a rendezvény elmaradt.

Ehhez a hagyományhoz – mint precedenshez – nyúltunk vissza 1976 nyarán, s érvelésünk nyomán a KISZ vezetősége belátta, hogy ezek az előadások magyar nyelven kell zajlódjanak, és óhatatlanul a fiatal erdélyi magyar alkotók megnyilvánulási fórumává, élő közönségkapcsolatává kell, hogy váljanak. (Az erdélyi hivatalosságok, pártszervek nehezen nyugodtak bele akár ennyi központi „nagyvonalúságba” is, és mindenféle ürüggyel próbáltak akadályt gördíteni az előadások elé.)

Az ötven előadás útvonala gyakorlatilag befogta egész Erdélyt: Csíkszeredában történt a *premier*, majd Székelyudvarhely, Erdőszentgyörgy, Szováta, Segesvár, Dicsőszentmárton, Szászrégen, Marosvásárhely, Nyárádszereda, Szilágycseh, Szilágysomlyó, Zilah, Nagyenyed, Torda, Aranyosrákos, Csíkszentmárton, Csíkszereda, Gyergyóditró, Gyergyószentmiklós, Székelyudvarhely, Zetelaka, Székelykeresztúr, Kolozsvár (két előadás), Dés, Szecseleváros, Sepsiszentgyörgy (két előadás), Kovászna, Zágon, Kézdivásárhely, Kézdiszentlélek, Barót, Bardóc, Uzon, Sepsiszentgyörgy, Lupény, Lónya, Végvár, Temesvár (két előadás), Arad, Székelykeresztúr, Nagyszalonta, Kolozsvár, Brassó, Nagykároly, Szatmár voltak az állomások, három téma köré szerveződő előadásokkal: *Szülőföld*, *Homo faber* és *Mi, együtt*.

Az éppen aktuális téma az adott helyzetben a lehető legtágabb és legmegengedőbb értelmezésben fogta egybe az előadást, amely távolról sem volt kőbe vésett reprezentáció, gyakran élt a művészi-rendezői rögtönzés eszközeivel, attól függően, hogy az éppen soros előadáson milyen alkotók, művészek és előadók álltak a Matiné rendelkezésére. Így aztán a kötelező „hangos vezércikket” és egy-két agitatív verset leszámítva, a több órás műsor jelentős része a fiatal, kísérletező, formabontó, ám tartalmas művészeti tevékenységnek, illetve mintegy egyharmad részben az ifjúsági zenei jelenségeknek volt fenntartva. A már idézett beszámoló e téren sem rejtette véka alá valódi szándékainkat: „Támogatjuk az új, a formabontóan is mondandós színházat, a fiatalos próbálkozásokat. És a táncház mozgalmat. Mindent, ami önismertünket gazdagítja, népművészetünk értékeit élteni”¹⁸ – fogalmazott a Matiné rendező-főszervezője, Tar Károly újságíró.

Az *Ifjómunkás* érdeklődése és tájékozottsága a romániai magyar könyvnyúzó kialakulásával és fejlődésével kapcsolatosan megnyilvánult abban

is, hogy gyakorlatilag sikerült olvasóihoz eljuttatni azokat az értékeket, amiket egy-egy Siculus fesztivál vagy rá emlékeztető ritka rendezvény, egy-egy tévéadás egyszer már felszínre hozott. Így, annyi évtized távlatából is, elég csupán felsorolni azt a reprezentatív névsort, amely a *Matiné*kon résztvevő együtteseket és előadókat tartalmazza:

Folkénekesek: Avram Grete, Bálint Péter, Breuer testvérek (Ferenc és Ildikó), Chifor Monica, Crisan Victor, Csortán Márton, Csutak István, Domokos Árpád, Györke Gyöngyvér, Ion Elena, Kovács András, László Kálmán, Márkus János, Nagy László, Papp testvérek, Pernes Radu, Trifán László, Váradi Imre.

Együttesek: *Actinia* (Csíkszereda), *Barozda* (Pávai István, Bokor Imre, Simó József, Györffy Erzsébet – Csíkszereda), *Bodzafa* (Panek Katalin, Sepsi Dezső, Könczei Árpád, Székely Levente – Kolozsvár), *Compact* (Petrozsény), *Folk Group 5* (Verzár Ferenc és Csongor, Kiss László, Szász István, Imets Erzsike – Csíkszereda), *Harmat* (Zakariás Erzsébet, Sepsi Dezső, Zakariás Attila – Kolozsvár), *Metropol* (Virányi Attila, Ráduly Béla, Orbán András, Trifán László, Mácza Ferenc – Nagyvárad), *Origó* (Bedő Zoltán, Szilágyi Attila, Gyergyai Csaba, Szabó József – Sepsiszentgyörgy), *Ördögsekér* (Sepsi Dezső, Könczei Árpád, Sinkó András – Kolozsvár), *Táltos RT* (Józsa Erika, Horváth Károly, Kovács András, Márkus János), *Univers* (Temesvár), *Vox T-77* (Székely György, Incze Pál, Hegyi András, Cserey Csaba – Csíkszereda), *Garabonciás* (Fogarassy Ildikó, Antal Imre, Csutak István, Szabó Attila, Vasiu Tibor – Temesvár).

1979 augusztusának végén, utószezonban, óvodás korú fiammal a román tengerparti Costinești-re, az ifjúsági üdülőbázisra kaptam kéthetes beutalót. Több éve felgyűlt szabadságom egy töredékét próbáltam letudni a már szinte elnéptelenedett, őszi tengerparton. Pár napi ottlét után kiderült, hogy a telep egyetlen nagyvendéglőjében, mely a *Briza Mării* (Tengeri Fuvallat) költői hangulatú nevet viselte, esténként a nagyváradai Metropol szolgáltatja a talpalávalót. Nagy volt az öröm az egymásra találáskor, a fiúk díszhelyet rendeztek be nekünk a pódium közelében, ahol esténként én egy sör, fiam meg egy hűsítő vagy fagylalt társaságában hallgattuk Ráduly Béláék már ismert vagy újdonság melódiáit – természetesen román vagy éppen angol nyelven. Szünetben, pihenés közben a fiúk az asztalunk mellé ültek, s elmondták, hogy egy rockbandának bizony nincs aranyélete: nehezen jut szerződéshez, ki van szolgáltatva a vendéglői közönség szeszélyeinek. Most is csak összeköttetések révén kapták meg, utószezonban, a tengerparti vendéglőt, nyári turistaidényben bezzeg mások muzsikáltak itt. Felemlgettük a *Matiné*kat is, egyszerűen szabályszerűen nosztalgiaztunk, mint a korán megöregedett, gondokban megöszült emberek. Tény, hogy Metropolék csak úgy tudták fenntartani magukat, hogy átálltak a többségi repertoárra. Dikciójuk magyaros hangzása még talán külön színt jelentett a román rockpiacon, de tudom, hogy nem érezték jól magukat abban a bőrben, amibe kénytelenek voltak bújni.

Néhány következtetés

Hogy mi lehetett volna az *Ifjúmunkás Matiné*ből, amennyiben az egyre me-revebbé és ideologikusabbá váló általános kultúrpolitika a nyolcvanas évek elejétől kezdve nem szól bele a sorsába, gyakorlatilag ellehetetlenítve és teljesíthetetlen feltételrendszerhez kötve a kiteljesedő folytatást? Legfeljebb elképzelni lehet, illetve sajnálkozni azon, hogy ez is, mint annyi más konstruktív próbálkozás, kezdeményezés azokban a rendszerváltás előtti évtizedekben, amikor már éppen termőre fordult volna valami, hirtelen semmivé vált az ideológiai áskálódás és leszabályozottság egyre szigorúbb körülményei között. Visszatekintve az alig hogy megszületett és különféle legális csatornákon (tévé- és rádióadások, lemezgyártás, előadások) érvényesülni próbáló romániai magyar könnyűzenére (táncházi mozgalom), különböző előadások által hitelesített eredményeire, ma is megállapítható, hogy életrevaló értékteremtésnek tekinthetők, s bármikor megállják a helyüket az adott korszak körülményei között.

A későbbi fejleményeket is figyelembe véve úgy tűnhet, hogy a törvényes kereteket feszegető kezdeményezések felkarolása ellenzéki színezetben láttatja mindazokat, akik a kisebbségi kultúra teljességében gondolkodtak és cselekedtek, tették a dolgukat, amíg lehetett. A teljesítmény minőségét közvetlenül behatárolta az a szinte reménytelennek látszó küzdelem, amit az éppen csak elkezdett és sokszor csírájában megfojtott kezdeményezések újragondolásáért, más utakon-módokon történő megközelítéséért folytattak mindazok, akik a tagadást az építést, a népszolgálat valamilyen formájában képzelték el.

Mindez részükről bizonyos fajta naivságot és behatároltságot, kollaborációt feltételezett, de enélkül nem beszélhetnénk ma sem kezdetekről, sem hagyományokról. Mint ahogyan a 21. század elején senkit sem izgat különösebben a Kárpát-medencében élő kisebbségi magyarság sajátos kultúrája, mondván: egyetlen egységes magyar kultúra létezik, amelynek egyetlen értékszempontja a minőség. És ezzel tulajdonképpen nem is lehet vitába szállni. Csupán csak megjegyezni: kár, hogy ennek az igazsága a mai napig nem érvényesült.

Jegyzetek

1 LÁZÁR László: Udvarhelyen nem lesz baj, *Ifjúmunkás*, 1971. július 29.

2 CSEKE Gábor: Egy hét tánczene (Ki hogyan látja a Siculus-fesztivált?), *Ifjúmunkás*, 1972. október 5.

3 *Uo.*

- ⁴ *Uo.*
- ⁵ Cs. G.: Hej páva, hej páva. A Concorde sztori, *Ifjúmunkás*, 1973. január 4., 11., 18., 25.; február 1., 8., 15., 22., 29., március 22., 29.
- ⁶ *Uo. Ifjúmunkás*, 1973. február 29.
- ⁷ Mutassák meg, hol a 220-as konnektor (Horváth Károly bemutatja a Metropolt), *Ifjúmunkás*, 1974. január 25., február 1.
- ⁸ Csakazértismajdmegmutatjuk...? (Horváth Károly bemutatja a Vox Humanát), *Ifjúmunkás*, 1974. február 14.
- ⁹ Mindig a nők győzzenek! (Horváth Károly bemutatja Bokor Ildikót), *Ifjúmunkás*, 1974. március 7.
- ¹⁰ Volt úgy, hogy megdobáltak (Horváth Károly bemutatja Babrik Józsefet, a Camerata Transilvanica vezetőjét), *Ifjúmunkás*, 1974. március 28.
- ¹¹ „Pótvizsga” (Horváth Károly bemutatja Tamás Gábort), *Ifjúmunkás*, 1974. május 23.
- ¹² Fényes sáv körülöttem (Horváth Károly bemutatja Mircea Floriant), *Ifjúmunkás*, 1974. február 28.
- ¹³ Aztán megtörtént a csoda (Horváth Károly bemutatja a Phoenix-et), *Ifjúmunkás*, 1974. április 4.
- ¹⁴ SZEKERNYÉS János: Merre tart a Phoenix? (Műhely), *Ifjúmunkás*, 1973. május 17.
- ¹⁵ FÜZESI Gábor: Hasznos élősdiék (Ifjúmunkás fogadónap, Temesvár, 1973), *Ifjúmunkás*, 1973. június 14.
- ¹⁶ HORVÁTH Károly: Öt délután a Phoenixnél, *Ifjúmunkás*, 1975. március 27.
- ¹⁷ Aztán megtörtént a csoda.
- ¹⁸ *50 Ifjúmunkás Matiné*, műsorfüzet, Crişana Nyomdaipari Vállalat, 1979.